

קצת עליי - עו"ד מאיה רטיג סבה

- עוסקת בדיני עבודה מאז הסמכתי כעו"ד לפני כ-17 שנים.
- עבדתי כיועצת משפטית בהסתדרות הלאומית.
- שימשתי כתובעת פלילית חיצונית של משרד העבודה בהליכים פליליים ומנהליים נגד מעסיקים מפרי חוק.
- בעלת משרד עו"ד מאיה רטיג סבה בקמפוס "יובלים" בנוס ציונה.

פרק 1 - המקצוע וחיובותו

חיבות התפקיד

- לב המשרד – כל ההתנהלות עוברת דרך המזכירה.
- קו ראשון מול לקוחות, ספקים וכיוצ"ב
- אחריות – יומן, הגשות לבתי המשפט השונים, שמירה על סודיות

המקצוע וחשיבותו

המזכיר המשפטי הוא תפקיד אדמיניסטרטיבי הקשור בניהול המשרד. לאור טיבם הרגיש של עניינים משפטיים התפקיד דורש בקיאות בעניינים חוקיים שונים. מזכירים משפטיים יכולים להתקדם לתפקידי ניהול משמעותיים, כמו למשל ניהול מחלקת רישום סימני מסחר במשרד קניין רוחני, או סיווג תיקים במשרד העוסק במיסוי. לא חייבים להיות בעלי תואר ראשון במשפטים כדי להיות מזכירים משפטיים במשרד, אך הוא בהחלט מסייע לצורך קידום לתפקידים אחרים במשרד שאינם תפקידים של עורכי דין. מזכיר משפטי הוא גם הכינוי למקצוע הקשור בתחום השיפוט – לשופטים יש מזכירים משפטיים. לאחרונה ניתנו למזכירים משפטיים סמכויות חוקיות: החוק קובע כי בסמכותם לפסול מסמכים שהוגשו לבית המשפט ואינם עומדים בתקנות.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

יועץ משפטי

יועץ משפטי עובד עבור ארגון, חברה או גוף ממשלתי ומייעץ להם בתחומי פעילותם. תפקיד היועץ המשפטי מקבל אופי שונה בכל מקום עבודה. ישנם יועצים משפטיים שעיקר עיסוקם בחוזי עבודה, מכרזים, מיסים, קניין רוחני ועוד. חלק מן היועצים המשפטיים עובדים בחברה שלה הם מייעצים וחלקם מספק שירותי ייעוץ חיצוניים עבור חברות שונות. על פי חוק, רק רשויות מקומיות והממשלה על משרדיה השונים מחויבות במינוי יועצים משפטיים בעלי סמכויות מוגדרות (ולעיתים מחייבות), אולם גופים רבים נעזרים בהם על מנת למנוע הפרת חוק ותביעות.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

מגשר .

גישור הוא תחום צומח שנולד מההבנה שלא כל סכסוך כדאי לפתור בבית המשפט. למגשרים יש כלים מקצועיים לשוחח עם צדדי הסכסוך ולהגיע להבנות שמקובלות על שני הצדדים. מגשרים עוסקים לרוב בנושאים רגישים כמו זוגות בהליכי גירושים, סכסוכים עסקיים בין שותפים ועוד. על מנת לטפל בנושאים אלה, המגשרים משלבים בעבודתם ידע בניהול משא ומתן עם ידע בהנחיה ובטיפול רגשי. בשונה מתפקיד הבורר, מגשרים אינם נותנים פסק דין אלא מנסים להוביל את הצדדים להסכמה. גם לתפקיד מגשר (בישראל) אין צורך בהסמכה משפטית, אך הבנה בחוק היא הכרחית לצורך הכרת ההיבטים המשפטיים של הנושא הנדון בתהליך הגישור.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

נוטריון .

תפקיד הנוטריון הוא לאשר, חוקית, את האמיתות הפשוטות ביותר: שהחותם על מסמך הוא אכן האדם שהוא אומר שהוא, שאדם מסוים חי, שהעתק או תרגום של מסמך הוא אכן העתק או תרגום מדויק של המסמך המקורי, שאדם מסוים הצהיר הצהרה מסוימת ועוד. בישראל, נוטריון הוא עורך דין שעבר הכשרה לכך, שעסק במקצוע מעל עשר שנים ושאין לו רישום פלילי או השעיות מלשכת עורכי הדין.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

עורך דין

עורך דין הוא אדם שמכיר את החוק ורשאי לייצג אדם אחר בבית משפט או בפני רשויות ומוסדות ציבוריים אחרים. בישראל, על עורך דין להיות בעל תואר במשפטים, שעבר התמחות כנדרש בדין ועבר את בחינות לשכת עורכי הדין. לאחר שנרשם עורך הדין ללשכה, הוא רשאי לעסוק בעריכת דין. עורך דין רשאי גם לערוך מסמכים משפטיים (כמו למשל חוזי מכר של נדל"ן). לרוב, עורכי הדין מתמחים בתחומים מסוימים מתוך כלל התחומים המשפטיים, כמו דיני עבודה, משפט פלילי, דיני מיסים ועוד.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

בורר .

בורר הוא אדם שתפקידו להכריע בסכסוכים ולתת פסק בוררות. הבורר אינו שייך למערכת המשפט, אלא הוא אדם המקובל על הצדדים לסכסוך. למרות שהבורר אינו שייך למערכת המשפט, עליו להכיר את החוק הרלוונטי לתחום שבו הוא דן ואין בסמכותו להכריע בניגוד לחוק. הפנייה לבורר במקרה של סכסוך מעוגנת בדרך כלל בחוזי מכר, עבודה או חוזים נוספים ויש גם מקרים שבהם צדדים בסכסוך מעדיפים לפנות לבורר ללא התחייבות חוזית מראש. הבורר אינו חייב להיות עורך דין אך מתוקף עיסוקו הוא חייב להכיר את החוקים הנוגעים לתחומים שבהם הוא דן.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

תפקידי שיפוט

שופט הוא נציג המדינה שמכריע בסכסוכים על פי החוק והעדויות המוצגות לפניו. שופט גם מכריע במקרה שבו אדם נחשד כי עבר על חוקי המדינה. מינוי השופטים נעשה על ידי ועדה שבוחרת מבין מועמדים בעלי ותק בעריכת דין. דרך המלך למסלול השיפוט מתחילה ממינוי כשופט בית משפט שלום. על מנת להתמנות לשופט שלום יש לצבור ותק של חמש שנים לפחות בעבודה כעורך דין, ולהיבחר על ידי הוועדה למינוי שופטים. גם הוראת משפטים באקדמיה יכולה לשמש תנאי סף לכס השיפוט.

המקצוע וחשיבותו

תפקידים בעולם המשפט

תפקידי שיפוט

רשם הוא אדם המוסמך, לפי החוק בישראל, להכריע בבית המשפט בסכסוכים מסוימים בין צדדים. הרשמים פועלים במסגרת הרשות השופטת לצידם של השופטים, אולם סמכויותיהם מוגבלות ומועטות ביחס לסמכויות השופטים. כמו השופטים, הם אמורים למלא את תפקידם על-פי החוק, ללא משוא פנים ובלי שיופעלו עליהם לחצים להטיית הדין.

רשם מתמנה על ידי נשיא בית המשפט העליון באישור שר המשפטים. אדם כשיר להתמנות לכהונת רשם אם הוא שופט או כשיר להתמנות כשופט של בית משפט השלום. רשמים פועלים בבית המשפט העליון, בתי המשפט המחוזיים, בתי משפט השלום ובתי הדין לעבודה.

פרק 2 - מערכת בתי המשפט בישראל

מוסדות השלטון – כללים ודרכי פעולה

- הכנסת – הרשות המחוקקת
- הממשלה – הרשות המבצעת
- בתי המשפט – הרשות השופטת

מערכת "איזונים ובלמים" – כל רשות אמורה לאזן ולבלום את השנייה

מערכת בתי המשפט בישראל

הכנסת – הרשות המחוקקת

תפקידה של הרשות המחוקקת, היא לחוקק את חוקי המדינה ולעיתים גם לבקר את תפקידה של הרשות המבצעת.

בישראל, הרשות המחוקקת - בית הנבחרים של המדינה, מכונה – הכנסת. שכן כל חברי הכנסת נבחרים על ידי אזרחי המדינה בבחירות חופשיות ודמוקרטיות. ראש הרשות המחוקקת הוא יושב ראש הכנסת. תפקידו של יושב ראש כנסת המדינה בתור ראש הרשות המחוקקת הוא לוודא את תקינות הליך חקיקת חוקי המדינה ולבחור אילו חוקים יעלו להצבעה במליאת הכנסת.

מערכת בתי המשפט בישראל

הממשלה – הרשות המבצעת

תפקידה של הרשות המבצעת, היא לבצע את חוקי הכנסת ולנהל בפועל את ענייני המדינה. במדינות רבות, כמו גם בישראל, הרשות המבצעת היא הממשלה. לכן, ראש הרשות המבצעת הוא ראש הממשלה. תפקידו של ראש הממשלה בתור ראש הרשות המבצעת הוא לוודא כי הממשלה מתפקדת כראוי ומנהלת את ענייני המדינה באופן תקין. כאמור, הממשלה מורכבת מכמה מפלגות שחברו יחד במסגרת ההסכם הקואליציוני, על מנת ליצור רוב של תמיכה בכנסת לנושאים שהסכימו עליהם. כלומר – הממשלה היא הקואליציה.

מערכת בתי המשפט בישראל

בתי המשפט – הרשות השופטת

תפקידה של הרשות השופטת, היא לשפוט אנשים שלא התנהלו על פי חוקי המדינה. הרשות המבצעת בישראל היא מערכת בתי המשפט. מערכת זו מורכבת מבתי משפט בדרגות שונות, כאשר הערכאה השיפוטית הגבוהה ביותר היא – בית המשפט העליון. לכן, ראש הרשות השופטת הוא נשיא בית המשפט העליון. תפקידו של נשיא בית המשפט העליון הוא לוודא שהמערכת המשפטית פועלת כראוי, לאשר מינויים של שופטים וכן לפסול שופטים מלדון בתיקים מסוימים מחשש לניגוד עניינים.

מערכת בתי המשפט בישראל

מבנה

בית המשפט העליון

ניצב בראש המערכת המשפטית בישראל. מוסמך לשבת כערכאת
ערעור על פסקי דין והחלטות אחרות של בית המשפט המחוזי.
בנוסף, מוסמך לתת סעד בשבתו כבג"צ וכערכאת ערעור על פסקי דין
של בית הדין המשמעתי הארצי של לשכת עורכי הדין.

מערכת בתי המשפט בישראל

מבנה – המשך בית המשפט העליון

בית המשפט העליון בשבתו כבג"צ אשר מוסמך לדון ולתת סעד בכל עניין אשר אינו בסמכותו של בית משפט אחר, כגון מתן צו נגד רשות שלטונית, המורה לה לעשות או להימנע מעשות פעולה המפורטת בעתירה. לדוגמא אם מנהל מקרקעי ישראל מחליט לסלול כביש מתחת לביתו של פלוני אזי פלוני יכול לעתור לבג"ץ כנגד סלילת הכביש.

בבית המשפט העליון מכהנים כ – 13 שופטים במינוי קבע ואחד במינוי זמני. בד"כ בכל תיק דנים 3 שופטים, אבל כאשר מתעוררת בעיה מיוחדת לנשיא בית המשפט העליון יש סמכות להורות על הרכב רחב יותר. תמיד מספר השופטים יהיה מספר לא זוגי.

מערכת בתי המשפט בישראל

מבנה – המשך בית המשפט העליון

צו הביאס קורפוס:

בג"צ מוסמך לתת צווים ולשחרר אנשים אשר נעצרו או נאסרו שלא כדין.

צווי עשה וצווי מניעה לגופים מנהליים:

בג"צ מוסמך לתת לרשויות המדינה, לרשויות מקומיות, לפקידיהן, ולגופים ולאנשים הממלאים תפקידם עפ"י דין את הצווים הבאים:

א. לעשות מעשה או להימנע מעשות מעשה במילוי תפקידיהם עפ"י דין.

ב. אם נבחרו או נתמנו שלא כדין – להימנע מלפעול.

מערכת בתי המשפט בישראל

המשך בית המשפט העליון

בג"צ מוסמך לתת לבתי משפט, לבתי דין, לגופים ולאנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין שיפוטיות את הצווים הבאים:

1. צו לדון בעניין פלוני או להימנע מלדון או להוסיף ולדון בעניין פלוני.
2. צו לבטל דיון שהתקיים.
3. צו לבטל החלטה שניתנה שלא כדין.

מערכת בתי המשפט בישראל

בית המשפט המחוזי

בית משפט המוסמך לדון בעניינים הבאים:

- בעבירות פליליות שהעונש המרבי הקבוע עליהן עולה על 7 שנים
- בתביעות אזרחיות בהן סכום התביעה עולה על 2.5 מיליון ₪
- הליכים מנהליים
- בענייני מקרקעין (למעט אלה שבסמכות בית משפט שלום)
- בערעורים על פסקי דין והחלטות אחרות של בית משפט שלום
- בערעורים על החלטות שיפוטיות של בתי דין מנהליים ושל גופים אחרים

ברחבי הארץ פזורים 6 בתי משפט מחוזיים (חיפה, נצרת, ירושלים, תל אביב, לוד (מרכז) ובאר שבע).

מערכת בתי המשפט בישראל

בית המשפט השלום

מוסמך לדון בעניינים הבאים:

- ערכאת שיפוט ראשונה בתביעות אזרחיות ששווין עד 2.5 מיליון ₪
- בעבירות פליליות שהעונש המקסימלי שלהן הוא עד 7 שנות מאסר
- ענייני מקרקעין - בעניינים הנוגעים לחזקה, לשימוש או לחלוקת מקרקעין.

ברחבי הארץ פזורים בתי משפט השלום כמעט בכל עיר מרכזית, החל בקרית שמונה ועד אילת, 29 בתי משפט שלום.

מערכת בתי המשפט בישראל

בית משפט השלום כולל בתוכו גם בתי משפט לעניינים מוגדרים:

- **בית משפט לענייני משפחה** - סכסוכים בתוך המשפחה.
- **בית משפט לתביעות קטנות** - סכסוך אזרחי בסכום של עד 36,400 ש"ח.
- **בית משפט לעניינים מקומיים** - דיון פלילי על עבירות בניגוד לחוקי עזר של רשות מקומית, לדוגמה: בקשה להישפט לאחר קבלת דו"ח חנייה שנרשם על ידי פקח.
- **בית משפט לתעבורה** - בית-משפט, שבו יושבים שופטים המנהלים תיקים בתחום התעבורה, הנהיגה והרכב. לדוגמה: אזרח המערער על דו"ח תנועה שנרשם על ידי שוטר, ערעור על פסילת רישיון שרשות מוסמכת הטילה על נהג או בעל רכב, בירור אשמה לאחר תאונת דרכים, התנהגות של נהגי רכב ציבורי בניגוד להנחיות משרד התחבורה וכדומה.
- **החלטות רשם ההוצאה לפועל** בנושאים משפטיים.

מערכת בתי המשפט בישראל

לצד מערכת בתי המשפט קיימים במדינת ישראל אף בתי דין העוסקים בעניינים ספציפיים, שהחוק מעניק להם סמכות ייחודית בעניינים מסוימים, ולהם מערכות חוקים והליכים מיוחדים. המדובר **בבית הדין לעבודה**, **בית הדין הרבני** (ובתי דין דתיים של עדות דתיות נוספות), **בית דין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין ובית דין צבאי**. כן קיימים בתי דין נוספים (כגון בתי הדין המשמעתיים של עובדי המדינה). במקרים מיוחדים, ניתן להגיש עתירה (ולא ערעור רגיל) לבית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ, נגד החלטה של בתי דין אלה.

ייחודם של בתי הדין הוא הן במערכות החוקים המיוחדות לפיהן כל בית דין נוהג (לדוגמה - בית הדין הרבני פוסק על פי המשפט העברי, ובית דין צבאי פוסק על פי חוק השיפוט הצבאי) והן בכך שלשופטים היושבים בדין הכשרה ייחודית לעניין בו

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

לבתי משפט שלום באותו מחוז, יש סמכות מקומית מקבילה. כך, אם יש סמכות מקומית לבית משפט השלום בהרצליה, ניתן להגיש את התביעה גם בבית משפט השלום בתל אביב.

מחוז תל אביב

בית המשפט המחוזי בתל אביב
בית משפט השלום בתל אביב
בית משפט לעניינים מקומיים בחולון ובית משפט השלום בבת-ים
בית משפט השלום בהרצליה

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

מחוז מרכז

בית המשפט המחוזי מרכז בלוד
בית משפט השלום בראשון-לציון
בית משפט השלום ברחובות
בית משפט השלום ברמלה
בית משפט השלום בכפר-סבא
בית משפט השלום בנתניה
בית משפט השלום בפתח-תקוה

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

מחוז ירושלים

מחוז ירושלים הוא "מחוז ברירת המחדל", במקרים בהם ישנה תובענה אשר אין לה מקום שיפוט מתאים לפי תקסד"א או כל דין אחר. זאת, על פי תקנה 8 לתקסד"א. על פי תקנה זו בפועל כל יישוב ביהודה ושומרון נחשב כמקום שאינו כלול באזור שיפוט מוגדר במחוזות האחרים. לפיכך, כל תביעה הנוגעת ליישובי יהודה ושומרון נדונה בבתי המשפט במחוז ירושלים.

בית המשפט המחוזי בירושלים
בית משפט השלום בירושלים
בית משפט השלום בבית-שמש

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

מחוז דרום

בית המשפט המחוזי בבאר-שבע
בית משפט השלום בבאר-שבע
בית משפט השלום באשקלון
בית משפט השלום באשדוד
בית משפט השלום באילת
בית משפט השלום בדימונה
בית משפט השלום בקריית-גת

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

מחוז חיפה

היכל המשפט חיפה - מקום משכנם של בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום, בית המשפט למשפחה ובית הדין לעבודה בעיר בית המשפט המחוזי בחיפה
בית משפט השלום בחיפה
בית משפט השלום בקריות
בית משפט השלום בעכו
בית משפט השלום בחדרה

מערכת בתי המשפט בישראל

מחוזות

מחוז צפון

בית המשפט המחוזי בנצרת
בית משפט השלום בנצרת
בית משפט השלום בטבריה
בית משפט השלום בבית-שאן
בית משפט השלום בעפולה
בית משפט השלום בקרית-שמונה
בית משפט השלום בקצרין
בית משפט השלום בצפת
בית משפט השלום במסעדה

מערכת בתי המשפט בישראל

אזרחי מול פלילי

אזרחי	פלילי	
במשפטי אזרחי, גם המדינה וגם האזרחים יכולים להיות תובעים (מי שהגיש את התביעה) או נתבעים (מי שנגדו הוגשה התביעה).	במשפט פלילי רק המדינה תובעת (מאשימה) אדם או חברה שעברו על החוק. מרגע שנפתח המשפט, החשוד מכונה "נאשם".	התובע
המשפט האזרחי עוסק בסכסוכים כספיים בין המדינה לאזרחים או בין אדם לחברו. למשל – הפרת חוזה, פיצוי על הוצאת לשון הרע וכו'.	המשפט הפלילי מתנהל נגד מי שמואשם בעבירות על החוק שמסכנות את ביטחון המדינה או האזרחים. למשל - רצח, גניבה, אונס וכו'.	מהות התביעה
פיצוי כספי או סעד הצהרתי של קיום חוזה למשל.	על מי שנמצא אשם בעבירה על החוק יכול להיגזר עונש של מאסר, קנס או עבודות שירות לטובת הקהילה.	הסעד

מערכת בתי המשפט בישראל

סוגי הליכים

הליכים אזרחיים: הליכים אזרחיים הם הליכים בין שני צדדים פרטיים, כגון תאגידיים, אנשים או משפחות. הליכים אזרחיים יכולים להתייחס למגוון רחב של נושאים, כגון חוזים, נזיקין, דיני משפחה, תעבורה ועוד.

הליכים פליליים: הליכים פליליים הם הליכים שבהם המדינה תובעת אדם על ביצוע עבירה פלילית. הליכים פליליים יכולים להסתיים בהרשעה, ענישה או זיכוי.

הליכים מנהליים: הליכים מנהליים הם הליכים שבהם אדם תובע את המדינה על החלטה מנהלית. הליכים מנהליים יכולים להסתיים בביטול ההחלטה המנהלית, פיצוי או זיכוי.

מערכת בתי המשפט בישראל

סוגי הליכים

הליכים חוקתיים: הליכים חוקתיים הם הליכים שבהם אדם תובע את המדינה על הפרת חוק יסוד. הליכים חוקתיים יכולים להסתיים בביטול חוק, פסילה של החלטה מנהלית או פיצוי.

הליכים בינלאומיים: הליכים בינלאומיים הם הליכים שבהם מדינה או קבוצת מדינות תובעות מדינה אחרת או קבוצת מדינות אחרות. הליכים בינלאומיים יכולים להסתיים בהסכם בין המדינות המעורבות, פיצוי או החלטה של בית הדין הבינלאומי לצדק.

מערכת בתי המשפט בישראל

סוגי הליכים

• **תביעת נזיקין**: תביעה שבה אדם תובע אדם אחר על נזק שנגרם לו. הנזק יכול להיות נזק פיזי, נזק רכוש או נזק נפשי.

• **תביעה אזרחית**: תביעה אזרחית היא תביעה שבה אדם תובע אדם אחר בגין הפרת חוזה.

• **תביעת גירושין**: תביעה שבה בני זוג תובעים אחד את השני על גירושין.

• **תביעה פלילית**: תביעה שבה המדינה מעמידה לדין אדם על ביצוע עבירה פלילית.

• **ערעור**: הליך משפטי שבמסגרתו אדם מערער על החלטה משפטית של ערכאה נמוכה.

• **בג"ץ**: פנייה לביטול חוקים, החלטות ממשלתיות ופסקי דין של בתי משפט נמוכים יותר.

מערכת בתי המשפט בישראל

סדרי דין

יתביעה רגילה - נפתחת בהגשת כתב תביעה, לאחריו מוגש כתב הגנה, ואם התובע רוצה להגיב- גם כתב תשובה.

יתביעה בסדר דין מקוצר - נפתחת בהגשת כתב תביעה, הנסמך על ראיות בכתב, לסכום קצוב, לתשלום לרשות מקומית או לסילוק יד ממקרקעין (ברוב המקרים). בתביעה זו לא ניתן להגיש הגנה באופן מידי, ויש לבקש לכך רשות מבית המשפט. בקשת הרשות מלווה בתצהיר, בעוד שכתב הגנה רגיל אין לתמוך, לרוב, בתצהיר.

יתביעה בסדר דין מהיר - לסעד כספי בלבד של עד 75,000 ש"ח. בתביעה זו מוגשות כל הראיות כשהן נתמכות בתצהיר כבר בעת הגשת כתב התביעה וכתב ההגנה שלאחריו, והפרוצדורה שונה ומהירה בהרבה.

מערכת בתי המשפט בישראל

סדרי דין

תביעה לפינוי מושכר - תביעה בסדר דין דומה לסדר הדין המהיר, בה כל הראיות מוגשות כשהן נתמכות בתצהיר כבר בעת הגשת כתב התביעה, ועל בית המשפט לקיים את הדיון בהוכחות בתוך חודשיים מהגשת כתב התביעה.

תביעה קטנה - בדרך כלל בנושאים הנוגעים לצרכנות, ולסעדים כספיים של עד 37,700 ש"ח, סכום העולה מעת לעת. הדיון בתביעה זו מהיר יותר, פחות רשמי.

תובענה ייצוגית - תביעה של "תובע הולם" אחד מתוך רבים המעוניינים בכך, במיוחד בענייני איכות הסביבה והגנת הצרכן. התובע יכול לקבל סעד המחייב את הנתבע כנגד קבוצה מוגדרת של אנשים, שהוחלט כי התובע ראוי לייצג. כך, לדוגמה, יכול תובע אחד לתבוע חברה לשרותי טלפון סלולרי שהעלתה שלא כדין את מחירי הקישוריות, ופסק הדין שיקבל יחייב את כל מנויי החברה, לטוב או לרע.

מערכת בתי המשפט בישראל

סעדים

• סעד כספי - סעד כספי מחייב את הנתבע לשלם לתובע סכום כסף.

• סעד הצהרתי - בית המשפט מצהיר על מצב עניינים מסוים. לדוגמה, אדם יכול לבקש מבית המשפט שיצהיר כי רכוש המצוי בביתו שייך לו ולא לבנו, וכך יגן על עצמו מפני נושיו של בנו הבאים לעקל את הרכוש.

• צו עשה - מחייב את האדם לעשות דבר מה.

• צו מניעה - מחייב אדם להימנע מעשיית דבר מה.
• בבתי המשפט לענייני משפחה ישנם מספר רב של סעדים הנוגעים לענייני משפחה.

• ריבית והפרשי הצמדה מיום הגשת התביעה ועד לתשלום המלא בפועל,
וכן הוצאות המשפט לרבות שכר טרחת עורך דין ומע"מ כדין.

מערכת בתי המשפט בישראל

סעדים - סעדים זמניים

עיקר תפקידם להקפיא את המצב הקיים עד סיום הדיון בתביעה, דבר העלול לארוך זמן רב.

• עיקול זמני - תובע יכול לשים ידו על כספי הנתבע ורכושו המוחזק בידי צד שלישי, ולמנוע תשלומם לנתבע עד להכרעה בתיק.

• מינוי כונס נכסים – כדי לשמור על מצבו של נכס כל עוד נמשך המשפט.

• צו עיכוב יציאה מן הארץ

• צו עשה זמני/צו מניעה זמני

• "צו אנטון פילר"/"צו מרווה" לתפיסת נכסים, או הגבלת שימוש בנכס.

מערכת בתי המשפט בישראל

סעדים - סעדים זמניים

מטרת הסעדים הזמניים היא להקפיא את המצב הקיים בעת מתן הסעד, כדי למנוע מצד אחד לבצע מעשים חד-צדדיים, שיביאו לכך שכשיינתן פסק הדין לא יהיה בו כל טעם.

למשל, בתביעה הנוגעת לבעלות בנכס, יכול התובע לבקש מבית המשפט כי יימנע שימוש בנכס שיגרום לו להתכלות עד לסיום המשפט, או כי ימונה לנכס כונס נכסים שינהלו, וישמור את פירותיו וכן הלאה.

מערכת בתי המשפט בישראל

• לכל אדם המעורב בהליך משפטי יש זכויות משפטיות, כגון:

• זכות להליך הוגן: כל אדם זכאי לקבל הליך משפטי הוגן, שבו הוא יוכל להציג את טענותיו ולהתגונן מפני האשמות נגדו.

• זכות לייצוג משפטי: כל אדם זכאי לייצוג משפטי על ידי עורך דין, אם הוא אינו מסוגל לייצג את עצמו.

• זכות לערעור: כל אדם זכאי לערער על החלטה משפטית לערכאה גבוהה יותר.

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

• **מיצוי הליכים** - שלב ראשוני שמקובל לנקוט עוד בטרם הפניה לבית המשפט. התובע פונה לנתבע בדרך כלל באמצעות עורך דינו, מציג את טענותיו ואת נזקיו, ודורש את תיקון המצב, קבלת פיצוי כספי, או קבלת סעד אחר. שלב ראשוני זה הוא חובה בכל עתירה כנגד רשויות המדינה (בג"ץ, עתירה מנהלית וכדומה). לעומת זאת בהליך שבין אדם לזולתו או לתאגיד, פניה מוקדמת אל הנתבע איננה חובה, אך היא מסייעת לתובע להוכיח כי טרם החל בהליך פעל בתום לב.

• **הגשת כתבי טענות** - על פי סדר הדין הרגיל מוגשים כתב תביעה, כתב הגנה, וכתב תשובה. בהליך רגיל, לאחר הגשת כתב התביעה, יש להגיש תוך שישים יום את כתב ההגנה. זהו שלב ראשוני שבו אין חובה לצרף מסמכים וראיות. אי עמידה במועדים מחייבת דווח לבית המשפט ובקשת ארכה, כדי למנוע קבלת פסק דין או החלטות במעמד צד אחד, כנגד הצד שלא פעל במועד.

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

•קדם משפט - שלב בהליך בין תובע לנתבע, בו יכול כל צד לדרוש מן הצד השני לגלות את המסמכים שברשותו, להתיר לו לעיין במסמכים, להודות בעובדות מסוימות, לענות בכתב על שאלון שהצד השני מציג לו, או למסור פרטים נוספים. כלים אלו מאפשרים לכל צד להכיר את גרסת הצד השני במלואה בטרם החלה חקירת העדים. עקרון מרכזי הוא כי אין להפתיע ב"שליפת" מסמך או ראייה במהלך הדיון, ועל הצדדים לגלות מראש את כל מסמכיהם, ולהגישם באמצעות תצהיר בחתימת עד, שעשוי להחקר על תכן תצהירו. לפי פסיקת בית המשפט העליון, יש "לאפשר לבעלי הדין 'לשחק' בקלפים גלויים, למען לא יפתיע אחד מהם את יריבו במהלך המשפט בראייה בלתי צפויה וכך יכשיל את יריבו, שלא הייתה בידו אפשרות לבדקה ולהכין חומר ראיות לסתור. בשלבי 'קדם המשפט' נידונים גם עניינים טכניים מבלי שמובאות עדיין ראיות לגופו של עניין

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

• **שלב ההוכחות** - שלב זה מתחיל בפרשת התביעה (הבאת ראיות מטעם התובע), לאחר מכן פרשת ההגנה (הבאת ראיות מטעם הנתבע), כשכל עד המוזמן עשוי להיחקר ב"חקירה נגדית", על תכן תצהיר שהגיש מראש ובכתב לצד השני ולבית המשפט.

• **שלב הסיכומים** - בתום הצגת הראיות, קובע בית המשפט מועד בו יידרשו הצדדים לסכם את כל טענותיהם, בדרך כלל בכתב ותוך הגבלת אורך המסמכים שיותר להגיש. בנוסף לראיות שכבר הוצגו בתחילת ההליך, יוכלו לצטט פרוטוקולים של חקירות העדים, לצטט ממסמכי הצד השני, וכן להביא דוגמאות לתקדימים ולפסיקה משפטית שהתקבלה בעבר בהליכים דומים.

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

• **פסק דין** - בית המשפט פוסק האם לקבל את התביעה או לדחותה. בחלק הראשון של פסק הדין יובא בדרך כלל הרקע למחלוקת, אחר כך טיעוני הצדדים בתמצית, ולבסוף פרק המכונה 'דיון' בו מסביר בית המשפט כיצד הכריע במחלוקת ומהם נימוקיו. הפרק האחרון בפסק הדין מתייחס באופן מפורט לסעדים שהתבקשו. במקרה שתביעה נתקבלה במלואה או בחלקה, האם יוענקו לתובע הסעדים שביקש, כולם או רק מקצתם, ומי מהצדדים יחויב לשאת בתשלום הוצאות משפט של הצד השני.

• בחלק מהתביעות פוסק בית המשפט ללא הסבר ונימוקים, בדרך של פשרה, לפי סעיף 79 א' לחוק בתי המשפט, לאחר שקיבל את הסכמת שני הצדדים לעשות כך

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

• בערכאות מסוימות סדר דין ייחודי להן, ותקנות מיוחדות העוסקות בו. כך, למשל בבית הדין לעבודה נהוגה הפרוצדורה על פי תקנות בית הדין לעבודה (סדרי דין), תשכ"ט - 1969, ובבית המשפט העליון נהוגות תקנות סדר הדין בבית המשפט הגבוה לצדק, תשמ"ד-1984, וכן תקנות סדר הדין בדיון נוסף, תשמ"ד-1984

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

- בתובענות בסדר דין מהיר חלים כללים שנועדו להאיץ את הדיון. בין היתר: כתבי הטענות מוגשים בצירוף תצהיר, אסמכתאות משפטיות, רשימת מסמכים והעתקיהם וחוות דעת מומחה (במידת הצורך).
- הגשת תביעה שכנגד מותרת רק כאשר היא אינה כוללת בעלי דין חדשים, וביחד עם הגשת כתב הגנה. כמו כן, על התביעה שכנגד להתאים בעצמה לדיון בסדר דין מהיר (סכום התביעה אינו עולה על 75,000 ש"ח) או עוסקת באותו נושא או נובעת מאותן נסיבות שבתביעה המקורית.
- הגשת הודעה לצד שלישי כפופה לאישור בית המשפט. וצד שלישי אינו רשאי להגיש הודעה לצד רביעי.
- תצהירי עדות ראשית מוגשים תוך **45 יום** מהגשת כתב ההגנה האחרון, ועדים שלא הוגשו תצהיריהם במועד לא יוכלו להעיד אלא במקרים מיוחדים ובאישור בית המשפט. כלל זה משמעותי משום שתצהירי העדים מוגשים במקביל, ולא

כשהתובע קודם לנתבע.

הארגון לקידום והעשרת שמאים

ORGANIZATION FOR THE PROMOTION AND ENRICHMENT OF APPRAISERS

מערכת בתי המשפט בישראל

שלבי ההליך האזרחי

סדר דין מהיר - מועד הדיון הראשון יתקיים תוך חצי שנה מהגשת כתב ההגנה האחרון. בסדר דין מהיר לא נערך קדם משפט אולם ניתן לערוך הליך דומה של ישיבה מקדמית כדי לייעל את הדיון, וזאת בתוך חודש ממועד הגשת כתב ההגנה האחרון, במידת האפשר.

בקשות ביניים צריכות להיות מוגשות בהקדם האפשרי, ולתגובה להן מוקצב שבוע בלבד. כמו כן, על בית המשפט להכריע בבקשת ביניים תוך שבוע ממועד התגובה או הדיון בבקשה.

ככלל, הדיון בתביעה יסתיים תוך יום אחד. לדחיית מועד דיון בתביעה ביותר מ-14 יום נדרש אישור נשיא בית המשפט או סגנו.

סיכום טענות הצדדים יהיה בעל פה ביום הדיון, ופסק הדין יינתן עם תום הדיון ולכל המאוחר בתוך שבועיים, וככלל, ינומק באופן תמציתי

פרק 3 - משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

עם הקמתה של מדינת ישראל נעשה ניסיון לחוקק חוקה על ידי האספה המכוננת (שקדמה לכנסת הראשונה) אבל ניסיון זה לא צלח, ולכן התקבלה "החלטת הררי" שקבעה כי המדינה תאשר חוקי יסוד, אשר לבסוף יקובצו כולם לחוקה אחת. לאורך העשורים הראשונים לקיומה של המדינה לא ניתן לחוקי היסוד מעמד גבוה יותר מאשר לחוקים רגילים והם נחשבו לשווי ערך להם (למעט לעניין "שריונם" בפני שינוי)

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

משפט חוקתי במובנו הצר, הונהג בישראל כבר בשנותיה הראשונות. בית המשפט העליון ביטל החלטות של הרשות המבצעת, ואף נתן פרשנות לחוקים בהתאם לעקרונות חוקתיים, למרות שהפירוש היה שונה ממובנו הפשוט של החוק.

חוקי היסוד שנתקבלו מאמצע שנות השבעים ועד ל-1992 היו חוקים מוסכמים אשר שיקפו את כללי המשטר הקיימים. בחוקי יסוד אלה לא נוספו הוראות שריון, והם לא שינו את המציאות החוקתית. עם זאת, במהלך שנות השבעים עלו לסדר היום סוגיות כמו מגילת זכויות אדם, ביקורת שיפוטית, נוקשות ועליונות חוקי היסוד וקבלתו של חוק יסוד: החקיקה.

החל מ-1973 הוגשו לכנסת כמה הצעות חוק של מגילות זכויות, חלקן מטעם ועדת חוקה חוק ומשפט, וחלקן כהצעות חוק פרטיות. הן נדחו.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

בשנת 1992 חוקקה הכנסת לראשונה חוקי יסוד "מהותיים" (כלומר, עוסקים ב"זכויות אדם" ולא "חוקים מוסדיים"): תחילה נחקק חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ולאחר מכן נחקק חוק יסוד: חופש העיסוק.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הוא חוק יסוד, שנועד להגן על זכויות האדם העיקריות במדינת ישראל.

החוק קובע את כבוד האדם ואת חירותו כערכי היסוד מהן נגזרות זכויות האדם המוגנות בחוק היסוד, שהתקבל כ"מגילת זכויות האדם" של המשפט הישראלי. אין בחוק היסוד סעיפים משוריינים, והכנסת יכולה לשנותו ברוב רגיל. החוק נחקק בשלהי ימי הכנסת השתים עשרה, ב-17 במרץ 1992.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

זכויות אלה מפורטות בסעיפים אחדים:

סעיף 2: אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

סעיף 3: אין פוגעים בקנינו של אדם.

סעיף 4: כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

סעיף 5: אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.

סעיף 6:

(א) כל אדם חופשי לצאת מישראל.

(ב) כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

סעיף 7:

- (א) "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו"
- (ב) "אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו"
- (ג) "אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו"
- (ד) "אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו"

סעיף 9 לחוק היסוד קובע סייג נוסף למשרתים בצה"ל, בשב"ס ובמשטרה. לפי האמור בסעיף זה, פגיעה בזכויות המשרתים בגופים אלה לא תחרוג מהמתחייב מאופיו וממהותו של השירות.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

לחוק יסוד זה מעמד משפטי בכיר, שבא לידי ביטוי בכמה סעיפים.

סעיף 8 לחוק היסוד קובע: **"אין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו"**. סעיף זה, המכונה **"פסקת ההגבלה"**, קובע את התנאים שבהם ניתן להגביל בחקיקה (או במעשה מנהלי) זכות המעוגנת בחוק היסוד. לדוגמה, בעניין פינוי גוש קטיף פסק בג"ץ כי חוק פינוי-פיצוי אכן פוגע בזכויות האדם המעוגנות בחוק היסוד, אבל קבע שהחוק עומד בתנאי פסקת ההגבלה. לגבי מידתיות הפגיעה קבע, ש"פיצויים הוגנים וראויים – המהווים תנאי למידתיות הפגיעה בזכויותיהם הקנייניות" של תושבי גוש קטיף. בית המשפט סבר שמספר סעיפים בחוק פוגעים בזכות המתיישבים לפיצויים הוגנים ולכן הם בטלים.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

חוק יסוד: חופש העיסוק הוא חוק יסוד שנועד להגן על חופש העיסוק, כלומר על זכותו של אדם לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד.

על פי פרשנות בית המשפט והפרוטוקולים של ועדת החוקה, חוק ומשפט בהם נדונה הצעת חוק זה וחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, העניקה הכנסת לחוקי היסוד האמורים מעמד על-חוקי, ולפיכך סמכות לבתי המשפט להכריז על בטלותו של חוק הפוגע בזכויות המוגנות על פיהם.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

ההגנה הניתנת בחוק יסוד: חופש העיסוק מופיעה בסעיף 3 לחוק: "כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד".

בית המשפט העליון קבע שחופש העיסוק כולל גם את החופש לפעול בגדרו של העיסוק שנבחר ללא איסורים או הגבלות.

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

סעיף 4 לחוק קובע: "אין פוגעים בחופש העיסוק אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש, או לפי חוק כאמור מכוח הסמכה מפורשת בו". סעיף זה זכה לכינוי "פסקת ההגבלה", שכן הוא מגביל וקובע סייגים לכנסת בבואה לחוקק חוק שעומד בסתירה לחוק.

סעיף 6 לחוק קובע: "אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים" ..

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

סעיף 8(א) לחוק קובע: "הוראת חוק הפוגעת בחופש העיסוק תהיה תקפה אף כשאינה בהתאם לסעיף 4, אם נכללה בחוק שנתקבל ברוב של חברי הכנסת ונאמר בו במפורש, שהוא תקף על אף האמור בחוק-יסוד זה; תוקפו של חוק כאמור יפקע בתום ארבע שנים מיום תחילתו, זולת אם נקבע בו מועד מוקדם יותר." סעיף זה זכה לכינוי "**פסקת ההתגברות**" ותכליתו לאפשר לרשות המחוקקת "להתגבר" על ההגבלה שבסעיף 4 באמצעות חקיקה שמתייחסת לכך במפורש, אך עם זאת מגביל בזמן של 4 שנים את תוקפה של חקיקה כזו

משפט חוקתי

חוקי יסוד וחקיקה

בחוק היסוד נאמר שתקנות שעת חירום לא מאפשרות לגבור על חוק היסוד, זוהי אינדיקציה הנוספת למעמד העליון של חוק היסוד.

פסקת הכיבוד (סעיף 11 לחוק היסוד) - כל הרשויות מכבדות את הזכויות שניתנות ע"פ חוק זה, גם הכנסת כפופה לחוק זה.

שריון (סעיף 7 לחוק היסוד) שמלמדת על עליונות קיימת רק בחוק יסוד חופש העיסוק. אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת.

שמירת הדינים (סעיף 10 לחוק היסוד) - כל הדינים שקדמו לחוק היסוד גם אם לא עומדים "בתנאים" הם משוריינים.

משפט חוקתי

המהפכה החוקתית

מצד אחד, נראה שאכן חוקי היסוד שחוקקו ב-1992 הביאו לשינוי חוקתי בארץ. מצד שני, לא נאמר במפורש שחוקי היסוד עליונים על חוקים רגילים. מנגד עדיין אין בהירות בנוגע למעמד כי הוא אינו נכתב במפורש, ועל כן יש מקום לביקורת שיפוטית ופרשנויות.

אינדיקציה לעליונות חוק היסוד: פסקת ההגבלה (ס' 8 לחוק היסוד) - ממנה מבינים כי המסמך בעל מעמד חוקתי שהוא מעל לחוק רגיל.

לפני 1992 הכירו בזכויות אך הן לא היו בחוק יסוד. הכנסת יכולה לפגוע בזכויות אם זה היה בחוק. היה פה שינוי תודעתי, הכנסת יכולה לפגוע בזכויות רק בהתאם לתנאים שחוק היסוד קובע.

משפט חוקתי

המהפכה החוקתית

בשנת 1995 קבע בג"ץ לראשונה את סמכותו לפסול חקיקה ראשית של הכנסת אם היא סותרת חוק יסוד ואינה עומדת בפיסקת ההגבלה של אותו חוק יסוד, בכך קבע למעשה את מעמד חוקי היסוד כחוקה.

בפסק דין בנק המזרחי אשר עסק בסעיף מפורש בחוק ההסדרים שצמצם את חובות החקלאים לבנקים, בהסתמך על חוק: יסוד כבוד האדם וחירותו שמבהיר ש"אין פוגעים בקניינו של אדם", זאת אף שלגופה של עתירה נמנע בג"ץ מלבטל את החוק כיוון שסבר שהוא עומד בפיסקת ההגבלה. בפסק הדין בחנו שופטי ההרכב לראשונה סוגיות חוקתיות רבות הנובעות מכינון חוקי היסוד החדשים - "כבוד האדם וחירותו" ו"חופש העיסוק", לדוגמה: סמכות הכנסת לחוקק חוקים ולכונן חוקה, המדרג הנורמטיבי של החקיקה, סמכות הביקורת השיפוטית של בית המשפט על חקיקה רגילה, והדרך לבחינת חוקתיותו של חוק רגיל אשר פוגע

בזכות המעוגנת בחוק יסוד.

ו. ארגון לקידום והעשרת שמאים

ORGANIZATION FOR THE PROMOTION AND ENRICHMENT OF APPRAISERS

משפט חוקתי

פסיקה – פס"ד בנק המזרחי

עובדות המקרה - בשנת 1992 חוקקה הכנסת תיקון לחוק ההסדרים במגזר החקלאי המשפחתי, תשנ"ב-1992. תכליתו של חוק ההסדרים במגזר החקלאי המשפחתי הייתה לפתור את המשבר הכלכלי הקשה של המגזר, ולשקמו. המחוקק קבע הסדר שיגביל את גביית החובות בגין הלוואות שניתנו לחלק מן המגזר החקלאי.

סעיף 7 לחוק קבע, כי נושים לא יוכלו להמשיך בהליכי גביית חוב בסיסי או ערבות לחוב בסיסי או לפתוח בהליך חדש לגביית חוב בסיסי או ערבות לחוב בסיסי, אלא בהתאם להוראותיו של החוק. משמעות הדבר הייתה פגיעה בזכותם של הבנקים, שהעניקו הלוואות למגזר החקלאי, לקבל בחזרה את ההלוואות. בין היתר נקבע בתיקון, כי יורחבו סמכויות המשקם לקבוע האם חוב הוא "חוב בסיסי" (שהאפשרות לממש או לגבות אותו הוגבלה); ובמקביל נשללה סמכותו של בית המשפט לדון בכך ולהסדיר חובות אלו.

משפט חוקתי

פסיקה – פס"ד בנק המזרחי

בבתי המשפט המחוזיים (שדנו בהליכים השונים) ניתנו החלטות סותרות. חלק מבתי המשפט המחוזיים דחו את טענת המלווים, וקבעו שהתיקון לחוק אינו פוגע בזכות הקניין. מנגד, בשתיים מן ההחלטות נקבע כי החוק פוגע בזכות לקניין ולכן הוא בטל. בעקבות זאת הגישו המלווים ערעור לבית המשפט העליון.

הערעור נדון בהרכב מורחב של תשעה שופטים, ביניהם שניים מנשיאי בית המשפט העליון: הנשיא החדש דאז אהרן ברק והנשיא הפורש דאז מאיר שמגר.

משפט חוקתי

פסיקה – פס"ד בנק המזרחי

כל שופטי ההרכב המורחב סברו כי אכן בסמכותו של בית המשפט לבצע ביקורת שיפוטית על חוק של הכנסת ולפסול אותו, אם תוכנו עומד בסתירה לזכות המוגנת בחוקי היסוד החדשים.

רוב השופטים קבעו כי לחוקי היסוד מעמד חוקתי ושחקיקה רגילה אינה יכולה לסתור אותם.

משפט חוקתי

פסיקה – פס"ד בנק המזרחי

החידושים החוקתיים בפסק הדין כללו שתי נקודות שמהוות את היסוד למהפכה החוקתית:

חוקה: נקבע כי למדינת ישראל יש חוקה - חוקי היסוד, וכי אלו גוברים על חקיקה רגילה של הכנסת ועליונים עליה. לצורך קביעה זו נדרשו השופטים להבהיר את סמכותה הכפולה של הכנסת, כרשות מכוננת ומחוקקת.

ביקורת שיפוטית: נקבעה סמכותו של בית המשפט לבקר את חוקי הכנסת ולהכריז על בטלותם במקרה של סתירה לחוק יסוד.

משפט חוקתי

פסיקה – פס"ד בנק המזרחי

בפסק הדין נקבע כי למידתיות שלושה מבחנים:

מבחן הקשר הרציונלי: לפיו יש להוכיח כי החוק הפוגע אכן ישיג את המטרה המבוקשת.

מבחן הפגיעה הפחותה: כלומר, להוכיח כי בחוק נעשתה הפגיעה המינימלית ההכרחית לשם השגת המטרה.

מבחן המידתיות הצר: יש להראות כי התועלת המופקת מן החוק, מצדיקה את הפגיעה בזכות היסוד.

פרק 4 – הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

מהי פגיעה בפרטיות?

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קובע כי לכל אדם באשר הוא אדם נתונה זכות לפרטיות מוגנת.

הפגיעה בפרטיות היא עוולה נזיקית שמאפשרת תביעת פיצוי כספי גבוה ללא הוכחת נזק, ובנוסף פגיעות מסוימות בפרטיות הן גם עבירות פליליות. הגדרת הזכות לפרטיות היא לא פשוטה, וחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 (להלן: "חוק הגנת הפרטיות") לא עוסק בשאלה מהי פרטיות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

במקום להגדיר מהי הזכות לפרטיות, סעיף 1 לחוק הגנת הפרטיות קובע עיקרון בסיסי ומנחה: **אסור לפגוע בפרטיותו של אדם ללא הסכמתו.**

מיד לאחר מכן, בסעיף 2, החוק קובע שורה של סיטואציות שכל אחת מהן נחשבת פגיעה בפרטיות. לכן, באופן כללי, כל אחת מן הפגיעות המנויות בסעיף 2 שנעשתה ללא הסכמתך, היא פגיעה בפרטיות. החוק מאפשר לבית-המשפט לפסוק עד 120,000 ₪ ללא הוכחת נזק על פגיעה בודדת בפרטיות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

אילו מצבים החוק מגדיר כפגיעה בפרטיות:

- **בילוש, התחקות או מעקב שעלולים להטריד** (או "הטרדה אחרת"): כלומר, כל הטרדה יכולה להיות פגיעה בפרטיות. למשל, שליחת עשרות הודעות בזו אחר זו, כאשר ברור שמקבל ההודעות אינו מעוניין בכך, יכולה להוות פגיעה בפרטיות.
- **האזנה או הקלטה אסורה**: המקרה הבולט ביותר הוא "האזנת סתר", כלומר האזנה לשיחה מבלי שאף אחד מהנוכחים בשיחה הסכים לכך. למשל, התקנת מכשיר הקלטה ברכב של בן-הזוג.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

- **צילום אדם ברשות היחיד:** כלומר, תיעוד אדם במקום שבו הוא מצפה לפרטיות מוגברת. למשל – צילום אדם בביתו הפרטי.
- **פרסום תמונה של אדם בנסיבות שעלולות לאדם המצולם השפלה או ביזוי:** כלומר, גם אם אדם צולם בצורה חוקית, אך פרסום הצילום עלול להשפיל את האדם, יראו בזה פגיעה בפרטיות.
- **העתקת תוכן כתוב שמלכתחילה לא נועד לפרסום בהיעדר רשות מפורשת.** למשל, אדם שמעתיק מכתב אישי/הודעות וואטסאפ ועושה בו שימוש, פוגע בפרטיות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

- שימוש בשמו של אדם (לרבות בכינויו), או בתמונתו או בקולו, כאשר השימוש נעשה למטרות רווח: למשל, שימוש בתמונתך במסגרת פרסומת של חברה כזו או אחרת.
- הפרת חובת סודיות שנקבעה בחוק בקשר לעניינים הפרטיים של האדם: כלומר, מקום בו הדין קבע הגנה על ענייניו הפרטיים של אדם, ואדם אחר הפר את הוראות הסודיות, המדובר בפגיעה בפרטיות. למשל, חיסיון עורך-דין לקוח, חיסיון רופא-מטופל או חיסיון פסיכולוג-מטופל.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

- פרסום הנוגע לצנעת הפרט, או להתנהגות ברשות היחיד, או למצב הרפואי של אדם או לעברו המיני – הוא פרסום שמהווה פגיעה בפרטיות: זהו סעיף רחב ביותר שכולל – בנסיבות מסוימות – גם פרסום של מספר תעודת זהות, כתובת, טלפון וכיוצ"ב.
- בכל מקרה מהמקרים שפירטנו ניתן יהיה להגיש תביעה על פגיעה בפרטיות, ולדרוש פיצוי כספי – עד סך 120,000 ₪ - ללא הוכחת נזק.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חוק הגנת הפרטיות

יחד עם זאת, סעיף 18 לחוק הגנת הפרטיות קובע שורה של הגנות מפני תביעה. ההגנות מחולקות ל-3 קבוצות:

- **פטורים לפי סעיף 13 לחוק איסור לשון הרע** - מעשים מותרים שהמחוקק העדיף בהם את חופש הביטוי, הדיון והאסיפה, או את זכות הציבור לדעת על הזכות לפרטיות.

- **הגנות תום לב** - בסיטואציות מסוימות תקום הגנה טובה אם הפוגע פעל בתום לב. למשל, אם הפוגע לא ידע ולא צריך היה לדעת שעלולה להיגרם פגיעה בפרטיות; או שהפוגע פעל כדי להגן על ענייניו האישיים.

- **הגנת "אמת דיברתי"** - שמה את הדגש על העניין הציבורי וקובעת כי הפרסום צריך שלא להיות כוזב.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

ככלל, אסור להתקין מצלמות נסתרות במקום העבודה או לצלם עובד ללא ידיעתו למרות זאת, במתחמים שונים במקום העבודה יש לגיטימיות שונה להשתמש במצלמות מעקב וזאת בהתאם לציפיתו הסבירה של העובד לפרטיות באותו מתחם.

על המעסיק לקבוע מדיניות מפורשת ומפורטת בנוגע לשימוש במצלמות אבטחה ומעקב במקום העבודה ולהודיע על מדיניות זו לעובדים.

מעסיק שמתקין מצלמות בניגוד להנחיות, חשוף לתביעות אזרחיות וסנקציות מנהליות ופליליות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

מצלמת וידאו המותקנת במקום העבודה יכולה לתעד באופן מקיף ומתמשך את כלל התנהלותו של העובד במהלך יום העבודה, ועלולה לפגוע באורח חמור בפרטיות העובדים.

הנחיית רשם מאגרי מידע מס' 5/17: שימוש במצלמות מעקב במקום העבודה ובמסגרת יחסי עבודה מדגישה כי מעסיקים שעושים שימוש במצלמות מעקב אחר העובדים כפופים לחובות הסבירות, המידתיות, תום הלב וההגינות.

מותר למעסיק להשתמש במצלמות רק למטרות לגיטימיות הרלבנטיות למקום העבודה, ורק במידה שלא עולה על הנדרש.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

התקנת מצלמות במקום העבודה יכולה להתבצע רק למטרה לגיטימית, החיונית למימוש האינטרס של המעסיק או אינטרס הציבור ומתיישבת עם המטרה העסקית או הארגונית של המעסיק או עם הוראת חיקוק או דרישת רשות מוסמכת (כגון המשטרה), ורק במקרה שאין אמצעי אחר הפוגע פחות בפרטיות העובדים.

למשל:

הגנה על בטחון הנוכחים בעסק
שמירה על הרכוש שנמצא בעסק
הגנה על מידע רגיש שנמצא בעסק

ככלי פיקוח על משמעת העובדים ואיכות השירות שהם מספקים ללקוחות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

אסור למעסיק להשתמש בהקלטות של צילומי מערכת המעקב למטרות אחרות מהמטרה שנקבעה מראש להתקנת המצלמה, אלא אם השימוש החורג מחויב מהוראות הדין או מדרישת רשות מוסמכת (כגון משטרה או גורמי ביטחון אחרים).

למשל- הקלטות ממצלמה שהתקין המעסיק בכניסה למפעל כדי לשמור על ביטחון העובדים, אינן יכולות לשמש אותו למטרת ניהול ומשמעת כגון בחינת ההספק של העובד או תיעוד משך ההפסקות שהעובד לוקח.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

מיקום התקנת המצלמות

הלגיטימיות של מיקום התקנת המצלמה מושפעת מהציפייה הסבירה של העובד לפרטיות באזורים השונים במקום העבודה.

קיימים מקומות שבהם ציפית העובד הסבירה היא שלא יצלמו אותו כלל, ובמקומות אלה אסור למעסיק להתקין מצלמות בשום מקרה.

למשל - צילום בחדר השירותים או המלתחות

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

קיימים מקומות שבהם הציפייה הסבירה של העובד היא שלא יצולם, אך בנסיבות מסוימות כגון מטרה ציבורית גדולה או מטרה חיונית ביותר ניתן יהיה להתקין בהם מצלמות, ובכל מקרה אך ורק בידיעת העובדים ובהסכמתם.

למשל - משרד או עמדת עבודה בהם שוהה העובד לשם ביצוע פעילות משרדית רגילה (הקלדה על מחשב או ניהול שיחות טלפון).

- משרד משותף או עמדות עבודה מתחלפות.

- אזורי מנוחה כגון: מטבחון, חדר אוכל, או כל מתחם אחר המשמש את העובדים לצורך הפסקה משגרת העבודה - במקרה כזה ניתן להתקין מצלמות רק אם הדבר נועד להשגת מטרה חיונית ביותר, כגון הגנה על שלום העובדים או על חומר מסווג, ובמתכונת מצומצמת.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

- קיימים מקומות שבהם עשויים להיות אינטרסים המצדיקים צילום או מעקב באמצעות מצלמות (ובכל מקרה ניתן להתקין את המצלמות רק בידיעת העובדים ורק באופן המצמצם את הפגיעה בפרטיות העובדים למינימום).

למשל -

התקנת מצלמה בפס ייצור - אם היא חיונית להבטחת הביטחון של העובדים ואיכות המוצר

התקנת מצלמות בחדר כספות או במחסן - אם היא נדרשת לשם הגנה על מלאי יקר או רגיש

התקנת מצלמות במקומות בהם מוצבות מערכות מידע ומחשוב רגישות.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

- קיימים מקומות שבהם הציפייה הסבירה של העובד לפרטיותו נמוכה יחסית ובהם לגיטימי להתקין מצלמות (אולם גם בהם השימוש במצלמות צריך להיות למטרות לגיטימיות ויש ליידע את העובדים על התקנתן).

למשל -

- אזורים ציבוריים במקום העבודה, למשל, המסדרונות, מבואת הכניסה למשרד (במיוחד עסקים הפתוחים ללקוחות ולציבור הרחב).

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

מצלמות נסתרות במקום העבודה

- פגיעה בפרטיותו של העובד במקום העבודה עלולה להוות נסיבה שבעקבותיה עובד יוכל להתפטר ועדיין להיות זכאי לפיצויי פיטורים (למרות שלא פוטר). במקרה זה זכאי העובד לתבוע פיצויי פיטורים ופיצויים עקב הפרת חוזה העבודה בבית הדין לעבודה.
- בנוסף, זכאי עובד להגיש תביעה לפיצויים אזרחיים לפי החוק להגנת הפרטיות (לרבות פיצויים ללא הוכחת נזק) בבית המשפט השלום.
- פגיעה בפרטיות נחשבת גם עבירה פלילית ועובד רשאי להגיש תלונה נגד המעסיק במשטרה. במקרה זה עשוי המעסיק להיות חשוף להליכים פליליים או מינהליים.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הקלטת שיחות

- הקלטת שיחה, ללא ידיעת האדם המוקלט, נתפסת בעיני רוב האנשים כאמצעי פשוט, יעיל ולגיטימי להשגת ראיות.
- הקלטה של אדם אחר ללא ידיעתו, ושימוש בהקלטה כזו, אינם תמיד אמצעי חוקי להשגת מידע. לעתים ראייה שהושגה בדרך זו תהיה בלתי כשרה, ועלולה אף להוות עבירה פלילית.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הקלטת שיחות

למי מותר להקליט שיחה?

- לאדם מותר להקליט שיחה אם הוא אחד מהצדדים לשיחה, כלומר אחד המשתתפים בה - הדובר או האדם אשר אליו הדובר פונה, או אדם אשר מיועד על ידי הדובר לשמוע את הדברים - או שהוא מקליט אותה בהסכמתו של אחד מבעלי השיחה.
- די בכך שאחד המשתתפים בשיחה נתן רשות לאדם להקליט אותה, כדי שההקלטה תהיה מותרת. עם זאת, אם המקליט אינו צד לשיחה ואף אחד מהמשתתפים אינו מודע לכך שהוא מאזין לשיחה, הדבר עלול להיחשב להאזנת סתר, אשר מהווה עבירה פלילית. במצב כזה, גם הקלטת השיחה או כל שימוש בהקלטה יהיו אסורים.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הקלטת שיחות

למי מותר להקליט שיחה?

- הקלטה בסתר, על ידי אדם הלוקח חלק בשיחה אינה אסורה גם אם היא נעשית מבלי שיתר המשתתפים בשיחה מודעים לכך שהם מוקלטים. כאשר האדם המקליט משתתף בשיחה, ונוכחותו גלויה ליתר המשתתפים בשיחה, ובפרט לדובר, באופן שברור להם שהוא עשוי לשמוע את דבריהם, ומותר לו להאזין לשיחה, מותר לו להקליט אותה גם ללא הסכמתם.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הקלטה לשם ביצוע עבירה או גרימת נזק

- הקלטה של שיחה תהיה אסורה, ויטייחסו אליה כאל האזנת סתר, גם אם היא נעשתה על-ידי אחד ממשתתפי השיחה, אם היא נעשית במטרה להזיק לאחד ממשתתפי השיחה, או במטרה לבצע עבירה פלילית. כך, כאשר אחד הצדדים לשיחה מקליט את האחר במטרה לגרום לו לומר דברים שחשיפתם בפני אחרים תזיק לו, או על-מנת לסחוט אותו או לפגוע בפרטיותו - ההקלטה הופכת מטעם זה להיות פסולה.

- הקלטה היא אסורה, גם אם היא נעשית במטרה לפגוע בצנעת האישות של המוקלטים, ונועדה לאפשר גילוי של פרטים אודות יחסים מיניים או רומנטיים ביניהם, אשר נועדו להישאר פרטיים. כך, לאדם אסור להקליט את בן או בת זוגו תוך קיום יחסים או שיחות בעלי אופי מיני, ללא הסכמתם, ובוודאי שאדם אחר אינו רשאי לעשות זאת. גם הסכמתו של אחד מבני הזוג בלבד, אינה מכשירה את ההקלטה או אפילו את ההאזנה, והיא תיחשב להאזנת סתר אסורה.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

השלכות של שימוש בהקלטה שלא כדין ותוקף ראייתי

- אדם אשר משתמש בהקלטה בניגוד לדין או להסכם מפורש ומציג אותה לאדם אחר עלול לעבור בכך עבירה, וגם להיות חשוף לתביעה נזיקית מצד המוקלט.
- כפי שפירטנו בתחילת הפרק, חוק הגנת הפרטיות כולל סעיף פיצוי ללא הוכחת נזק.
- הקלטה אשר הושגה בניגוד לחוק האזנת סתר או תוך פגיעה בפרטיות, תהיה פסולה מלשמש כראיה בבית משפט, למעט במקרים בהם בית המשפט התיר זאת מטעמים מיוחדים.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חיסיון עורך דין-לקוח

- החיסיון המשפטי הינו עיקרון על, המאפיין את ההתקשרות המקצועית בין עורך דין ללקוח. עיקרון זה חל גם לגבי מספר עיסוקים נוספים, דוגמת רפואה, פסיכולוגיה ועבודה סוציאלית.
- בהתאם לעיקרון החיסיון, המעוגן בחוק, מחויב עורך הדין בשמירה על סודיות וחשאיות בכל הכרוך במידע, שהציג בפניו הלקוח כמו גם אינפורמציה אחרת, אליה נחשף במהלך הטיפול בתיק.
- הרציונל, העומד מאחורי החיסיון, הינו להוות תשתית למערכת יחסים פתוחה וגלויה בין הלקוח לבין עורך הדין. כזו, המבוססת על כנות ואמון, במסגרתה יימסר מידע ללא חשש שהמידע ישמש נגדו בעתיד.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חיסיון עורך דין-לקוח

החיסיון משתרע על שני היבטים מרכזיים:

- שמירה על דיסקרטיות לגבי כל מידע שנמסר על ידי הלקוח או מי מטעמו אגב מילוי תפקידו של עורך הדין.
 - איסור שימוש במידע שהתקבל מהלקוח, אלא אם הדבר משרת את ענייניו של הלקוח באופן המגביל את עורך הדין מלהשתמש במידע אליו נחשף בתיקים אחרים.
- חובת החיסיון הינה הדדית וחלה לא רק על עורך הדין, כי אם גם על המדינה. כך, מסמכים ומידע, המצויים בידי עורכי דין, מוגנים מפני עריכת חקירה או ביצוע חיפוש ותפיסה על ידי גורמים שונים מהרשות המבצעת או גופים, האמונים על אכיפת החוק.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חיסיון עורך דין-לקוח

חובת הסודיות

סעיף 19 לכללי האתיקה של לשכת עורכי הדין, קובע כי עורך דין מחויב לשמור בסוד כל דבר שמובא לידיעתו בידי לקוח או מטעמו, תוך כדי מילוי תפקידו, אלא אם כן הסכים הלקוח במפורש אחרת. חובת סודיות זו חלה גם על עובדיו של עורך הדין.

כמו כן, עורך הדין לא יעשה שימוש במידע שהגיע אליו מלקוחו שלא לטובת עניינו, אלא אם כן עורך הדין יכול היה לקבלו בדרך אחרת במאמץ סביר. בנוסף, עורך דין לא יקליט שיחה עם לקוחו, אלא בידיעתו בלבד. כאשר היחסים בין עורך הדין ללקוח מסתיימים או כאשר הלקוח מאיים על עורך הדין ההקלטה מותרת.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חיסיון עורך דין-לקוח

עורך דין אינו חייב למסור כראיה דברים ומסמכים שהוחלפו בינו לבין לקוחו או בינו לבין אדם אחר מטעם הלקוח, ושיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על ידי עורך הדין ללקוח.

חסיון זה יחול גם על דברים ומסמכים שהועברו בין עורך הדין ללקוח באמצעות הטלפון, דואר אלקטרוני או כל אמצעי אחר, וכן מסמכים אשר נתפסו מחוץ למשרד עורך הדין, אצל הלקוח, מכוח צו חיפוש.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חובתו של עורך הדין לשמור על החסיון בינו לבין לקוחו מעוגנת הן בפקודת הראיות והן בחוק לשכת עורכי הדין, כדלהלן:

סעיף 48 לפקודת הראיות – עדות עורך דין

- (א) דברים ומסמכים שהוחלפו בין עורך דין לבין לקוחו או לבין אדם אחר מטעם הלקוח ויש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על ידי עורך הדין ללקוח, אין עורך הדין חייב למסרם כראיה, אלא אם ויתר הלקוח על החסיון; והוא הדין בעובד של עורך דין אשר דברים ומסמכים שנמסרו לעורך הדין הגיעו אליו אגב עבודתו בשירות עורך הדין.
- (ב) הוראות סעיף קטן (א) יחולו גם לאחר שחדל העד להיות עורך דין או עובד של עורך הדין.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

סעיף 90 לחוק לשכת עורכי הדין – סוד מקצועי

דברים ומסמכים שהוחלפו בין לקוח לבין עורך דין ויש להם קשר עניני לשירות המקצועי שניתן על ידי עורך הדין ללקוח, לא יגלה אותם עורך הדין בכל הליך משפטי, חקירה או חיפוש, מלבד אם ויתר הלקוח על חסינותם.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

פרטים שאינם חסויים

1. זהות הלקוח ועובדת הפנייה אל עורך הדין.
2. הסכם שכר טרחת עורך דין.
3. סוג השירת ומהות הטיפול בלקוח.
4. מסמכי הנהלת חשבונות של עורך הדין.

מהות החסיון

מי שנהנה מן החיסיון הינו עורך הדין ולא הלקוח. זאת אומרת, שהחיסיון מקנה ללקוח זכות שעורך הדין לא יגלה את המידע שהוחלף בין השניים לאף אדם או גורם אחר. עם זאת, החיסיון לא מקנה ללקוח פטור מלגלות את אותו מידע כאשר הוא נחקר, פרט למצבים בהם הוא בוחר לממש את זכות השתיקה והחיסיון מפני הפללה עצמית.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

חובת החיסיון על עובדי המשרד

חובת החיסיון חלה הן על עורך הדין, המטפל בתיק והן על עובדי המשרד האחרים, שנחשפו לחומרים הקשורים בלקוח, בין שהינם משפטנים ובין שאינם משפטנים.

כאמור, לפי סעיף 48 לפקודת הראיות, החובה חלה גם על עובדי המשרד והחובה חלה גם לאחר שסיימו לעבוד במשרד.

חשיפת המידע והפרת החיסיון מתאפשרת רק במתן אישור מיוחד לכך מטעם הלקוח. ככלל, עיקרון החיסיון המשפטי חל לגבי עבירות שבוצעו בעבר. לפיכך, בנסיבות, בהן מגלה עורך הדין, אגב הטיפול בתיק, כי הלקוח מתכוון לבצע עבירה עתידית, לא יחול החיסיון ועורך הדין רשאי לחשוף את המידע הרלוונטי בכדי למנוע את ביצוע העבירה.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעתי

כחלק ממקצוע עריכת הדין, אנשי המקצוע בישראל שעובדים בו, מתמחים ועורכי דין מחויבים לנהלים שקשורים לאתיקה מקצועית ומסייעים לשמור על תחום זה נקי עד כמה שניתן. המטרה היא ליצור הרתעה של עורכי הדין לנצל את שליטתם בחוק לטובת ניצולו.

ללשכת עורכי הדין יש בתי דין משמעתיים שונים, שפועלים בתחומים שונים. הלשכה היא גוף סטטוטורי, ומשמעות הדבר כי היא פועלת מכוח חוק ייעודי. לגוף זה יש סמכות חקיקה, ביצוע ושפיטה.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעותי

חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א - 1961, הוא החוק שמכוחו קיימות ועדות המשמעת ומגדיר את פעולות לשכת עורכי הדין. סעיף 2 בחוק מגדיר את תפקידה ומטרת הלשכה. בנוסף סעיף 2(3) בחוק מאפשר ללשכה לקיים הליך שיפוט משמעותי על עבירות משמעת של עורכי דין.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעתי

בשנת 1986 הותקנו העבירות שבגינן ניתן לבצע את ההליך המשמעתי. רוב העבירות מצוינות ב**חוק לשכת עורכי הדין**, אך חלקים מהן מופיעות גם בכללי אתיקה. **התחום העיקרי של ההליך מתבצע על יחסי עורך הדין עם לקוחותיו, עמיתיו ובתי המשפט.**

בסעיף 12 לחוק מוגדרים המחוזות של ועדות האתיקה המחוזיות. החוק מחלק אותם לשישה מחוזות שונים, ירושלים, תל אביב, חיפה, נצרת, באר שבע ומרכז. ברוב המקרים, תלונות לוועדות האתיקה ידונו בעורכי הדין שמשתייכים למחוז שלהם.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעתי

סעיף 15 לחוק קובע שלכל ועדה יהיה בית דין משמעתי שחבריו ממונים על-ידי ועדת המינויים של הלשכה, לכהונה של 4 שנים. בית הדין יכול להפעיל סנקציות בדרגות שונות אם נקבע שעורך דין עבר על כללי ההתנהגות הנדרשים.

במקרים שוועדה מחוזית מחליטה לא לדון במקרה, המתלונן יכול לפנות לוועדה ארצית שתבדוק אותה פעם נוספת. אם היא תחליט שיש לה מקום היא תשלח אותה בחזרה לבית דין מחוזי.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעתי

סעיף 70 לחוק מגדיר את בית הדין המשמעתי הארצי, אליו יכולים לערער, המתלונן, הנאשם ועדת האתיקה הארצית ויועמ"ש. בתי דין אלה מורכבים משלושה חברים שאחד מהם הוא אב בית הדין שאחראי על ניהולו התקין של ההליך.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעתי

חוק לשכת עורכי הדין מגדיר בסעיפים 68 - 69 את העונשים והחלטות נוספות שיכולה הוועדה לקבל כאשר מגיע אליהם מקרה בו הם נדרשים לדון.

1. סעיף 68 - עונשים כוללים.

אזהרה, נזיפה, קנס עד 25,000 שקל לכל עבירה (הכסף משולם לקופת הלשכה).
בנוסף, יכולים להשעות מהלשכה (גם על תנאי) לתקופה של עד 10 שנים, ואף הרחקה מהלשכה.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעי

2. סעיף 69 - החלטות שאינן עונשיות.

הסעיף מאפשר לחייב את הנאשם לשלם ללשכה, למדינה ולמתלונן את הוצאות המשפט. החזרת שכר שהושג בדרך של עבירת משמעת, חלקים ממנו או כולו. חיוב נאשם בקנס כספי, שלמרות קבלתו אינו מונע הגשה תלונה אזרחית נוספת.

בהתאם לסעיף 69 לחוק, על הלשכה להעמיד לעיון הציבור כל פסק דין של בית דין משמעי וכן לאפשר לכל המעוניין בכך לקבל העתק מפסק הדין, אלא אם הורה בית הדין אחרת בהתאם לאמור בחוק.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעי

2. סעיף 69 - החלטות שאינן עונשיות.

הסעיף מאפשר לחייב את הנאשם לשלם ללשכה, למדינה ולמתלונן את הוצאות המשפט. החזרת שכר שהושג בדרך של עבירת משמעת, חלקים ממנו או כולו. חיוב נאשם בקנס כספי, שלמרות קבלתו אינו מונע הגשה תלונה אזרחית נוספת.

בהתאם לסעיף 69 לחוק, על הלשכה להעמיד לעיון הציבור כל פסק דין של בית דין משמעי וכן לאפשר לכל המעוניין בכך לקבל העתק מפסק הדין, אלא אם הורה בית הדין אחרת בהתאם לאמור בחוק.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

הדין המשמעותי

כללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) מתייחסים, בין השאר, לשמירה על כבוד המקצוע.

כללים שונים נועדו לשמור על כבוד המקצוע, ביניהם:

- הדרישה כי פגישה בין עורך דין ללקוחו תתקיים במשרדו של עורך הדין או במקום הולם, ייחוד משרדו של עורך הדין לפעילות משפטית בלבד.
- דרישה כי שכר הטרחה ישולם בכסף, ולא באמצעות תמורה אחרת שאינה כספית.
- הסדרת אופן הפרסום של משרד עורכי דין, באופן שהפרסומת לא תהווה פגיעה בכבוד וביוקרת המקצוע.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

כללי האתיקה המקצועית

ישנם כללי האתיקה, אשר מתייחסים ליחסים שבין עוה"ד ללקוח:

- מניעת ניגוד עניינים בין עורך הדין ללקוח שלו, בין אם מקורו בעניין אישי של עורך הדין, ובין אם הוא נובע מייצוג של אדם אחר.
- "עורך דין ייצג את לקוחו בנאמנות, במסירות, ללא מורא". לנושא זה חשיבות רבה, כיוון שמצב של ניגוד עניינים עלול לשתק על עבודתו של עורך הדין, לחבל בעבודתו או לפגוע באפקטיביות שלו כלפי לקוחו.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

כללי האתיקה המקצועית

- **הפסקת ייצוגו של לקוח** בצורה המוסדרת בכללי האתיקה ובאופן שישמור על כבוד המקצוע וזכויות הלקוח.
- **שכר טרחת עורך הדין** צריך שיינתן בכסף בלבד (או באחוזים מהתביעה). הם גם מחייבים את עורך הדין לנהל את כספי הלקוח, אשר הופקדו אצלו, בחשבון נפרד וקובעים באילו תנאים יוחזרו הכספים ללקוח.
- **חיסיון עורך דין-לקוח (סודיות)** כלל זה חל גם על העובדים במשרד עורכי הדין. חובת הסודיות מבטיחה ללקוח כי במידע שהוא משתף עם עורך דינו, לא ייעשה בעתיד שימוש כנגדו. כלל זה חשוב גם מבחינת האפקטיביות של יחסי עורך דין-לקוח.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

כללי אתיקה – בין עו"ד לחברו

- על עורך הדין חלה חובה לנהוג בכבוד ובאופן "חברי" כלפי הצד שכנגד. לדוגמא:
מניעת דחיית מועד דיון לבקשת הצד השני, מטעמים של התנכלות או חוסר התחשבות, היא עבירה אתית.
- כמו כן, חלה עליו חובה לנהוג בדרך ארץ כלפי חברו, ובאופן שלא יבזה את כבוד המקצוע. נאסר על עורך דין לאיים על לקוחו של הצד שכנגד, או לפנות אליו ישירות, שלא באמצעות עורך דינו.
- בנוסף, עורך דין שקיבל לטיפול עניין שטופל קודם לכן על-ידי עורך דין אחר, עליו ליידע את עורך הדין הקודם שטיפל בתיק, כי התיק הועברת אליו.

הגנת הפרטיות, חיסיון מקצועי, אתיקה

כללי אתיקה – בין עו"ד לבית המשפט

- עורך דין חייב בשמירה על כבודו של בית המשפט, ואי שמירה על כבודו עלולה לעלות לעורך הדין "ביוקר", לרבות אישום בביזיון בית המשפט הקבוע בחוק העונשין. על עורך דין חל איסור להטעות את בית המשפט בעובדות לא נכונות, בחצאי אמיתות, בפסיקה לא מעודכנת ועוד.